

TASVIRLI FIKRLASH TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

**Osiyo xalqaro universiteti
1-kurs magistranti
Atayeva Muqaddas Alijonovna**

Annotatsiya

Mazkur maqolada tasvirli fikrlash tushunchasining mohiyati, uning psixologik va pedagogik asoslari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy jihatdan yoritiladi. Tasvirli fikrlash inson tafakkurining muhim shakllaridan biri sifatida ko'rib chiqilib, u orqali bilimlarni idrok etish, qayta ishlash va mustahkamlash jarayonlari tahlil qilinadi. Maqolada tasvirli fikrlashning o'quvchilarning bilish faoliyatiga ta'siri, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi roli va pedagogik jarayonda qo'llanish imkoniyatlari keng yoritilgan. Shuningdek, ta'limda tasvirli fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar va didaktik vositalar tahlil qilinib, ularning samaradorligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari tasvirli fikrlashni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar

Tasvirli fikrlash, tafakkur, bilish jarayoni, pedagogik ahamiyat, ijodiy tafakkur, vizual idrok, ta'lim samaradorligi, o'quvchi shaxsi.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va bilimlarni chuqur anglash qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir. Bu jarayonda tafakkurning turli shakllari, xususan, tasvirli fikrlash alohida ahamiyat kasb etadi. Inson atrof-muhitni idrok etishda, voqelikni anglashda va bilimlarni o'zlashtirishda ko'pincha obrazlar, tasvirlar va ramziy ifodalarga tayanadi. Shu bois tasvirli fikrlash pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Tasvirli fikrlash ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimni faqat eslab qolishiga emas, balki uni anglashiga, tushunishiga va amaliy faoliyatda qo'llashiga xizmat qiladi. Ayniqsa, bolalik va o'smirlik davrida tafakkurning obrazli shakllari ustun bo'lishi sababli, ta'limda tasvirli fikrlashni rivojlantirish masalasi dolzarb hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada tasvirli fikrlash tushunchasi va uning pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Tasvirli fikrlash tushunchasining mohiyati

Tasvirli fikrlash inson tafakkurining obrazlar orqali amalga oshadigan shakli bo'lib, u voqelikni bevosita tasvirlar, manzaralar, ramzlar va tasavvurlar yordamida anglashga asoslanadi. Bunday fikrlash jarayonida inson real predmetlar yoki hodisalarni ularning obrazlari orqali qayta tiklaydi va ularga nisbatan munosabat bildiradi. Tasvirli fikrlash ko'proq sezgi va idrok bilan chambarchas bog'liq bo'lib, tafakkurning mantiqiy shakllariga nisbatan emotsional va ijodiy xarakterga ega.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tasvirli fikrlash inson ongida mavjud bo'lgan bilimlarni yaxlit tizimga keltirishga yordam beradi. Obrazlar orqali fikrlash jarayonida axborot tezroq qayta ishlanadi va uzoq muddatli xotirada mustahkam saqlanadi. Shu sababli tasvirli fikrlash ta'lim jarayonida samarali o'qitishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Tasvirli fikrlashning psixologik asoslari

Tasvirli fikrlash idrok, xotira, tasavvur va emotsiya kabi psixik jarayonlar bilan uzviy bog'liqdir. Inson biror hodisa yoki tushunchani obraz shaklida qabul qilganda, uning miyasida muayyan tasvir hosil bo'ladi. Ushbu tasvirlar keyinchalik fikrlash jarayonida qayta tiklanib, yangi bilimlarni o'zlashtirishga yordam beradi.

Bolalarda tasvirli fikrlash ayniqsa kuchli rivojlangan bo'lib, ular atrof-muhitni asosan obrazlar orqali anglaydilar. Shu sababli boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichlarida tasvirli fikrlashni rivojlantirish pedagogik jihatdan muhim ahamiyatga ega. Tasvirli fikrlash o'quvchilarning mantiqiy fikrlashiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, murakkab tushunchalarni osonroq o'zlashtirishga imkon yaratadi.

Tasvirli fikrlash va ta'lim jarayoni

Ta'lim jarayonida tasvirli fikrlash o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiruvchi omil hisoblanadi. Obrazlar, chizmalar, jadvallar, sxemalar va vizual materiallar yordamida berilgan bilimlar o'quvchilarda katta qiziqish uyg'otadi va ularning diqqatini jamlashga yordam beradi. Natijada ta'lim jarayoni samaraliroq kechadi.

Tasvirli fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilarda fanlararo bog'liqlikni anglash, sabab-oqibat munosabatlarini tushunish va muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashish qobiliyatlari shakllanadi. Ayniqsa, tabiiy fanlar, til va adabiyot, tasviriy san'at kabi fanlarda tasvirli fikrlash muhim o'rin tutadi.

Tasvirli fikrlashning pedagogik ahamiyati

Tasvirli fikrlashning pedagogik ahamiyati shundaki, u o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tasvirli fikrlash orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash, o'z tasavvurlarini namoyon etish va ijodiy yondashuvni

rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ta'lim jarayoniga faol jalb etadi.

Pedagogik faoliyatda tasvirli fikrlashdan foydalanish o'qituvchiga darsni qiziqarli va tushunarli tashkil etish imkonini beradi. Vizual materiallardan foydalanish o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishga yordam beradi, chunki har bir o'quvchi ma'lumotni turlicha idrok etadi. Tasvirli fikrlash esa turli idrok uslublarini uyg'unlashtirish imkonini yaratadi.

Tasvirli fikrlashni rivojlantirish yo'llari

Ta'lim jarayonida tasvirli fikrlashni rivojlantirish uchun turli metod va vositalardan foydalanish mumkin. Vizual ko'rgazmalar, rasm va diagrammalar, mental xaritalar, rolli o'yinlar va ijodiy topshiriqlar tasvirli fikrlashni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning faolligini oshiradi va bilimlarni mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi.

Shuningdek, o'quvchilarga mustaqil tasvir yaratish imkonini berish, masalan, mavzu asosida rasm chizish yoki hikoya tuzish orqali ularning tasvirli fikrlash qobiliyatini yanada rivojlantirish mumkin. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi rolni bajaradi.

Tasvirli fikrlash va ijodiy tafakkur

Tasvirli fikrlash ijodiy tafakkurning muhim asosi hisoblanadi. Obrazlar orqali fikrlash insonni yangicha g'oyalar yaratishga, muammolarga noodatiy yechim topishga undaydi. Ta'lim jarayonida tasvirli fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilarda ijodiy yondashuv, fantaziya va mustaqil fikrlash qobiliyatlari shakllanadi.

Ijodiy tafakkur esa zamonaviy jamiyatda muhim kompetensiya sifatida e'tirof etiladi. Shu sababli ta'lim jarayonida tasvirli fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy va shaxsiy muvaffaqiyatlari uchun muhim poydevor yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tasvirli fikrlash inson tafakkurining muhim shakli bo'lib, u ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimlarni chuqur anglashiga, ijodiy rivojlanishiga va bilish faoliyatining faollashuviga xizmat qiladi. Tasvirli fikrlashning pedagogik ahamiyati uning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni bilan belgilanadi. Ta'lim jarayonida tasvirli fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bois tasvirli fikrlashni pedagogik jarayonda keng qo'llash va uni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Harvard University Press.

Egan, K. (1997). *The educated mind: How cognitive tools shape our understanding*. University of Chicago Press.

Gardner, H. (2011). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.

Paivio, A. (1990). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press.

Vygotsky, L. S. (1987). *Thinking and speech*. Plenum Press.